

Handreiking Regionale Energie Strategie (RES)

Van: LTO Nederland - A.J. Veenstra, H. Litjens, G. van 't Klooster

Inleiding

Regionale Energie Strategie (RES) gaat in essentie over ruimtelijke inpassing van duurzame energie met maatschappelijke betrokkenheid ('Parijs in de praktijk'). Ruimtelijke inpassing heeft potentieel grote impact op de land- en tuinbouwsectoren, aangezien we zo'n 1,85 miljoen hectare in gebruik hebben.

Het doel van deze handreiking is het informeren over het wat, hoe en wie van de RES om van daaruit als LTO landelijk, regionaal en lokaal positie in te nemen en bestuurlijk te kunnen handelen.

Wat is RES en de opgave

RES staat voor Regionale Energie (en klimaat) Strategie. Het doel van de RES is een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energieopwekking met maatschappelijke acceptatie en daarbij aandacht voor de benodigde infrastructuur.

In het concept Klimaatakkoord zijn afspraken gemaakt over een nadere invulling van de RES. Hierin is afgesproken om 35 TWh duurzame elektriciteit op land gerealiseerd te hebben in 2030. Van deze 35 TWh is voorzien dat onder de afspraken van het lopende Energieakkoord (2013) zo'n 15 TWh reeds gerealiseerd is.

Stel dat de resterende opgave van 20 TWh voor de periode 2020-2030 wordt ingevuld met 50% wind en 50% zon, dan zou het bij een lineaire groei jaarlijks gaan om plaatsing van 50 x 7,5 MWe windmolens en 1.000 ha zonnepanelen. Dit is over deze 10 jaar dan 500 windmolens en 10.000 ha zon-pv.

Naast duurzame elektriciteit dient er een Regionale Structuur Warmte te komen: een voorstel voor de regionale verdeling van warmte met daarin opgenomen hoe het warmteaanbod, de warmtevraag, en de infrastructuur op regionaal niveau, met elkaar kunnen worden verbonden en wat hierin de ambitie is.

Wij vinden dat de regionale opgaven een afgeleide moeten zijn van deze landelijke doelstellingen. Dus alle RES'en tezamen moeten deze 20 TWh realiseren.

RES geeft een techniekneutrale invulling voor duurzame warmte- en stroomopwek én de infrastructuur en opslag hiervoor. Een RES is input voor ruimtelijke planvorming op provinciaal en gemeentelijk niveau (Omgevingswet) en waterbeleidsprogramma's van waterschappen.

Kijk dus breder dan alleen naar zon- en wind.

In de RES wordt rekening gehouden met de interactie met gerelateerde maatschappelijke opgaven zoals in het Interbestuurlijke Programma (IBP) staan: klimaatadaptatie, circulaire economie, de woningbouwopgave en vitaal platteland.

LTO acht het niet reëel dat er massaal zon-pv op landbouwgrond wordt geplaatst, maar ook niet dat alleen daken voldoende zijn. Volgtijdelijk is de ladder (eerst daken, dan overige terreinen (bebouwd oppervlakte), dan pas landbouwgrond) niet houdbaar, maar op gebiedsniveau in de ruimtelijke afweging is een ladder wel degelijk van nut.

Hoe gaat het gebeuren

Het proces is nog niet geheel in beton gegoten, zeker nog niet wat betreft het tijdsad.

Wat nu bekend is:

- De formele start van de RES'en dient nog plaats te vinden. Het startschot hiervoor is de ondertekening van een nationaal Klimaatakkoord.
- 6 maanden na ondertekening KA volgen ontwerp-RES'en (goedkeuring colleges) met daarin globale zoekgebieden voor wind en zon.
- Na nog eens 6 maanden worden vastgestelde RES'en aangeboden (goedkeuring raden), met daarin concrete locaties voor wind en zon.
- PBL berekent een verdeelsystematiek (over de RES-regio's indien opgeteld de RES'en niet tot de nationale doelstelling leiden).
- Juni 2019: Alle RES-regio's concept RES gereed (maar verschuift in tijd gezien tijdsad Klimaatakkoord).
- Begin 2020 worden dan de uitkomsten van de RES in het omgevingsbeleid van betreffende overheden opgenomen.
- Om de twee jaar wordt een RES opnieuw bepaald.

Hoewel nog geen sprake is van een formele start van de RES, worden RES-regio's door het Rijk wel aangemoedigd om alvast van start te gaan. Het is dus zaak om hierbij betrokken te zijn of worden.

Elke RES-regio formeert een stuurgroep. Probeer om vanuit LTO hier zitting in te nemen.

Er wordt een nationaal programma RES opgebouwd met als hoofdpogave om de afgesproken 35 TWh duurzame energie op land (techniekneutraal) te behalen. Het nationaal programma RES zorgt voor:

1. Ondersteuning
2. Monitoring doelbereik
3. Verbinden 30 regio's/RES'en en nationaal niveau (zoals NOVI)

Een RES-regio biedt haar RES aan het nationaal programma aan.

Ruimtelijke ordende principes

In de RES worden de volgende ruimtelijke principes benut voor een zorgvuldige ruimtelijke afweging:

- zuinig en meervoudig ruimtegebruik;
  - vraag en aanbod zo veel mogelijk dicht bij elkaar: dit bespaart ruimte voor infrastructuur;
  - combineren van opgaven en investeringen met andere opgaven;
  - aansluiten bij specifieke kenmerken van gebieden.
-
- **Kosten en ruimte:** binnen de RES moet een redelijke afweging gemaakt worden tussen kosten en ruimtelijke kwaliteit.
  - **Horizon:** de RES heeft een horizon van 2030 met een doorkijk naar 2050. Herijking van de RES vindt iedere twee jaar plaats.
  - **Participatie:** participatie is een belangrijk thema bij de totstandkoming van de RES. We streven naar zoveel mogelijk draagvlak, eigenaarschap en betrokkenheid van inwoners, bedrijven en andere relevante partijen, zowel in het planproces om te komen tot een RES als bij concrete duurzame energieprojecten.
  - In de uitwerking van de startdocumenten kan rekening worden gehouden met de mogelijkheden waarop een RES kan worden ingezet:
    - Iedere regio bepaalt zelf of de opgaven van de sectoren Landbouw, Mobiliteit en/of Industrie ook worden meegenomen in de RES. Het is goed om deze keuze samen met de regionale partners te maken.
    - De RES kan naast energiegerelateerde onderwerpen ook worden gebruikt om andersoortige opgaven in de regio, of parallel processen op te pakken. Dit is de afweging van iedere afzonderlijke regio.

Zie voor meer informatie: https://vng.nl/files/vng/handreiking_res_versie_21-12-2018.pdf

Stuurgroep RES in de regio: de stuurgroep in de regio bestaat minimaal uit bestuurlijke vertegenwoordiging van provincie, waterschap, gemeenten en een vertegenwoordiging van de netbeheerder, maatschappelijke partijen en het bedrijfsleven. Deze nemen gezamenlijk besluiten over de RES.

Randvoorwaarden

Vanuit de land- en tuinbouwsector kijken we breder naar een gebied dan alleen de energietransitie. Primair wordt er landbouw bedreven, maar er zijn ook vele andere functies die om ruimtebeslag vragen, zoals bebouwing, wegen, natuur, waterberging, extensievere teelt, grondgebondenheid melkveehouderij etc.

In de Nationale Omgevings Visie (NOVI) is aangegeven terughoudend te zijn met gebruik van landbouwgrond voor andere doeleinden. De vraag in het kader van de RES is wat het effect hiervan is op de landbouw in een RES-regio. Daarnaast moet de landbouw ook omvormen naar circulair en natuurinclusieve landbouw. Dat vraagt om extra ruimte voor de landbouw.

Belangrijk is en blijft dat bij de start-'onderhandelingen' aangegeven moet worden dat, om de RES-doelen/ambitie te bereiken, vooraf geen enkel gebied of geen enkele (energie)toepassing moet worden uitgesloten. Voorkomen moet worden dat direct wordt doorgeschakeld naar de landbouwgronden terwijl naar mijn mening ook bezien moet worden of in natuur- en/of landschapsgebieden energietoepassingen gerealiseerd kunnen worden. In de natuurgebieden kan je ook gradaties van belang aangeven, waarbij het niet is uit te sluiten dat er mogelijkheden zijn.

Handvaten

Vraag wat de regionale opgave is als (als afgeleide van de nationale opgave).

De RES is energieneutraal, zon of wind (geeft minder ruimtebeslag). Wellicht zijn er ook andere mogelijkheden van energieopwekking

Provincies geven aan dat ze sturen dat op zuinig ruimte gebruik. Provincie sturen vooral op landschappelijke kwaliteiten niet op landbouwstructuur. Breng dat in de discussie in.

Gebruik de RES om in een regio structuurversterkingen voor de landbouw te organiseren. Hierbij kan gedacht worden aan:

- (Ruil)verkaveling
- Ontsluiting van percelen en kavels
- Ontwatering
- Asbestsanering
- ....

Indeling RES-regio's

Regio Achterhoek

Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Montferland, Oost Gelre, Oude Lisseveld, Winterswijk

Regio Alblasserwaard

Giesselanden, Gorinchem, Molenwaard

Regio Arnhem / Nijmegen

Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen, Zevenaar

Regio Amersfoort

Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Leusden, Soest, Woudenberg

Regio Drechtsteden

Alblasserdam, Dordrecht, Hardinxveld-Giesseendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht

Regio Drenthe

Aa en Hunze, Assen, Borger-Odoorn, Coevorden, De Wolden, Emmen, Hoogeveen, Meppel, Midden-Drenthe, Noorderveld, Tynaarlo, Westerveld

Regio Flevoland

Almere, Dromten, Lelystad, Noordoostpolder, Urk, Zeewolde

Regio FoodValley

Barneveld, Ede, Nijkerk, Renzouwe, Rhemen, Scherpenzeel, Veendam, Wageningen

Regio Friesland

Achtkarspelen, Ameland, Dantumadiel, De Fryske Marren, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Harlingen, Heerenveen, Kollumerland en Nieuwkruisland, Leeuwarden, Ooststellingwerf, Opsterland, Schiermonnikoog, Smallingerland, Súdwest Fryslân, Terschelling, Tytsjerksteradiel, Vriesland, Waadhoeke, Weststellingwerf

Regio Goeree-Overflakkee

Goeree-Overflakkee

Regio Hart van Brabant

Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Looop op Zand, Oisterwijk, Tilburg, Waalwijk

Regio Groningen

Appingedam, Bedum, De Marne, Delfzijl, Eemsum, Groningen, Grootegast, Haren, Leek, Loppersum, Marum, Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Ten Boer, Veendam, Westerveld, Winsum, Zuidhorn

Regio Holland Rijnland

Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Teylingen, Voorzanden, Zoeterwoude

Regio Hoekswaard

Binnenmaas, Cromstrijen, Korendijk, Oud-Beijerland, Strijen

Regio Midden-Holland

Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpenerwaard, Waddinxveen, Zuidplas

Regio Noord-Holland Zuid

Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Beemster, Beverwijk, Blaricum, Bloemendaal, Diemen, Edam-Volendam, Goosse Meren, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Hilversum, Huizen, Landsmeer, Laren, Oostzaan, Ouder-Amstel, Purmerend, Uithoorn, Velsen, Waterland, Weesp, Wijdemeren, Wormerland, Zaanstad, Zandvoort

Metropoolregio Eindhoven

Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Gheeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen, Gerwen en Nederwetten, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre

Regio Noord-Holland Noord

Alkmaar, Bergen (NH), Castricum, Den Helder, Drechterland, Enkhuizen, Heenrugowaard, Heiloo, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Langedijk, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec, Texel, Uitgeest

Regio Noord- en Midden-Limburg

Beesel, Bergen (L.), Echt-Susteren, Gennep, Horst aan de Maas, Leudal, Maaspouw, Mook en Middelaar, Nederweert, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond, Venlo, Venray, Weert

Regio Noord-oost Brabant

Bernheze, Boekel, Boxmeer, Bostel, Cuijk, Grave, Haaren, Lander, Meijerijstade, Mill en Sint Hubert, Oss, s-Hertogenbosch, Sint Anthonis, Sint-Michiëlsgestel, Uden, Vught

Regio Noord-Veluwe

Elburg, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Oldebroek, Putten

Regio Rivierland (Fruithelva)

Buzen, Culemborg, Geldermalsen, Lingewaard, Maardriël, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel, West-Maas en Waal, Zaltbommel

Regio Rotterdam-Den Haag

Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maashuis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, s-Gravenhage, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne, Zoetermeer

Regio Stedendriehoek/cleantechregio

Apeldoorn, Brummen, Epe, Heerde, Lochem, Voorst, Zutphen

Regio Twente

Almelo, Borne, Dinkeland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand, Wierden

Regio U10/U16

Bunnik, De Bilt, De Ronde Venen, Houten, IJsselstein, Leerdam, Lopik, Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Stichtse Vecht, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Vianen, Wijk bij Duurstede, Woerden, Zedijk, Zeist

Regio West-Brabant

Aalburg, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Werkendam, Woensdrecht, Woudrichem, Zundert

Regio West-Overijssel

Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle

Regio Zeeland

Borssele, Goes, Hulst, Kapelle, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Sluis, Terneuzen, Tholen, Veere, Vlissingen

Regio Zuid-Limburg

Beek, Brunssum, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittem, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Maastricht, Meerssen, Nuth, Onderbanken, Schinnen, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul, Voerendaal

IJsselmeergebied

Het IJsselmeergebied is toebedeeld aan omliggende gemeenten dus regio's. Zie voor gemeentegrenzen in het IJsselmeergebied: www.rwa.nl Dit wordt verder uitgewerkt in de volgende handreiking.

